

บันทึกสรุปบทเรียนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ถ้ามี)

เรื่อง การพัฒนาการผลิตโคเนื้อ เพื่อพัฒนาความรู้/ทักษะเฉพาะทางในสายงาน

กิจกรรมครั้งที่ ๑ วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

ชื่อผู้บันทึก นางพิมพ์พรพรรณ แล่เพชร

ขอบเขตเนื้อหา

๑. สภาพแวดล้อมและศักยภาพการผลิตโคเนื้อในประเทศ
๒. พันธุ์โคเนื้อสำคัญ ๆ ที่เลี้ยงในประเทศไทย
๓. การเลี้ยงดูและการจัดการโคเนื้อในระยะต่างๆ
๔. อาหารและการให้อาหารโคเนื้อ
๕. พืชอาหารสัตว์และการเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
๖. โรคที่สำคัญในโคเนื้อและการสุขาภิบาล
๗. โคเนื้อกับอาเซียน

บันทึกสรุปบทเรียน

บุคลากรสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกาญจนบุรี ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาการผลิตโคเนื้อ เพื่อพัฒนาความรู้/ทักษะเฉพาะทางในสายงาน จำนวนทั้งสิ้น ๒๐ รายทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ ๑ เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ในงานด้านปศุสัตว์ต่างๆ ดังนี้

หัวข้อที่ ๑ สภาพแวดล้อมและศักยภาพการผลิตโคเนื้อในประเทศ

จากสถานการณ์โดยรวมของโคเนื้อที่ผ่านมา สามารถกล่าวได้ว่า ประเทศไทยมีโอกาสอย่างมากที่จะเปิด ตลาดไปสู่อาเซียน โดยเฉพาะทางวิชาการด้านปศุสัตว์ ประเทศต่างๆ ในอาเซียนต้องส่งคนเข้ามาศึกษาดูงาน และนำพันธุ์สัตว์ของไทยไปเลี้ยง สำหรับโคเนื้อในประเทศไทยได้มีการพัฒนาพันธุ์มาเป็นระยะเวลา ๒๐-๒๕ ปีแล้ว จากเดิมที่มีหลากหลายสายพันธุ์และมีการเจริญเติบโตเต็มที่เพียง ๒๕๐-๓๐๐ กิโลกรัม จนได้พันธุ์ที่เติบโตได้ถึง ๔๐๐-๕๐๐ กิโลกรัม การเลี้ยงโคเนื้อในบ้านเราส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงแบบหลังบ้านโดยเกษตรกรรายย่อย ส่วนผู้ที่เลี้ยงจำนวนมากเป็นเชิงพาณิชย์มีน้อยราย เพราะฉะนั้นเมื่อจะเข้าสู่การเปิดการค้าเสรี ต้องให้ความสำคัญกับผู้เลี้ยงรายย่อย

แนวทางพัฒนาสภาพการผลิตโคเนื้อของประเทศไทย แบ่งได้ ๒ ด้าน คือ

ด้านอุปทาน (ห่วงโซ่อุปทาน) ควรให้ความสำคัญในระบบของโคเนื้อ ผู้เลี้ยงต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ องค์ความรู้ในการบริหารจัดการโคเนื้อ สร้างเครือข่าย (Network) ต้องมีความร่วมมือกันของสหกรณ์ เพื่อพัฒนาธุรกิจให้ไปด้วยกัน หัวใจหลักของการสร้างเครือข่าย คือ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน สร้างความเชื่อมั่น มีผลตอบแทนร่วมกัน และการสร้างคุณค่าของระบบการบริหารห่วงโซ่อุปทาน เริ่มตั้งแต่เกษตรกร ผู้เลี้ยงสู่สหกรณ์ มีระบบ ID ทะเบียน เพื่อให้ทราบจำนวนโคเข้าโรงฆ่า มีศูนย์กระจายสินค้า ต้องมีเอกลักษณ์จุดสำคัญคือการรักษาเอกลักษณ์ ซึ่งมีความสำคัญกว่าการสร้างเอกลักษณ์ มีการตรวจสอบย้อนกลับ และมีการรักษาชื่อเสียงของตัวเอง

ด้านอุปสงค์ (ด้านการตลาด) มุ่งเน้นการรักษาความภักดีของผู้บริโภคต่อสินค้า โดยศึกษาความต้องการของผู้บริโภค การใช้ประโยชน์จากการใช้ผลิตภัณฑ์ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อให้ทราบว่า จะเจาะตลาดและพัฒนาตลาด/ผลิตภัณฑ์ได้อย่างไร รวมถึงต้องศึกษาการกระจายความเสี่ยง นอกจากนี้ต้องกำหนดตลาดเป้าหมายโคเนื้อ สำหรับตลาดภายในประเทศควรส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยให้เลี้ยงโคเนื้อลูกผสมมากขึ้นและผ่านระบบสหกรณ์ เพราะตลาดมีความต้องการเนื้อที่มีคุณภาพมากขึ้น หากจะให้โคเนื้อไทยไปสู่อาเซียน ต้องมุ่งเน้นใน

การพัฒนาคุณภาพเนื้อปลอดภัยและปลอดภัย ตรงตามหลักศาสนาของอิสลาม ข้อได้เปรียบอีกด้าน คือ ประเทศเพื่อนบ้านนิยมบริโภคเนื้อโคสดไม่แช่แข็ง และยังต้องการโคมีชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาธุรกิจโคเนื้อของประเทศออสเตรเลีย พบว่า ประเทศออสเตรเลียมีธุรกิจโคเนื้อขนาดใหญ่ ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ นับว่าเป็นจุดแข็งของออสเตรเลีย นักวิชาการ หลายๆ ท่านได้นำการเลี้ยงโคเนื้อในบ้านเราไปเปรียบเทียบกับออสเตรเลีย แล้วบอกว่าสู้ไม่ได้แต่ที่จริงแล้ว ไม่สามารถนำไปเปรียบเทียบกันได้เพราะประเทศออสเตรเลียเลี้ยงโคเนื้อเป็นธุรกิจ และจัดได้ว่าเป็นมืออาชีพในด้านนี้ส่วนบ้านเราเลี้ยงในรูปแบบเกษตรกรรายย่อย เลี้ยงหลังบ้าน แต่หากพิจารณาดีๆ จะเห็นได้ว่าประเทศไทย มีจุดแข็งในด้านความหลากหลายด้านทรัพยากร เพียงแต่ยังขาดระบบโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการตลาด ระบบสารสนเทศ และระบบการจัดการในรูปแบบเครือข่าย

หัวข้อที่ ๒ พันธุ์โคเนื้อสำคัญ ๆ ที่เลี้ยงในประเทศไทย

ในภูมิภาคอาเซียน กล่าวได้ว่า ประเทศไทยนำหน้าสุดด้านธุรกิจโคเนื้อ ด้านพันธุ์โคเนื้อ โครงสร้างการผลิต ที่เหมาะสมกับตลาดทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นตลาดบน ตลาดกลาง และตลาดล่าง ประเทศไทยมีงานวิจัยทุกด้าน ทั้งด้านพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ และการจัดการตัวสัตว์ ขณะนี้มีนักลงทุนชาวต่างชาติจำนวนมากที่กำลังเข้ามาลงทุน ในภูมิภาคอาเซียน ดังนั้น การผลิตเนื้อโคในอนาคต ไม่ใช่ผลิตเนื้อแค่ให้ผู้บริโภคในภูมิภาคอาเซียน แต่เพื่อชาวต่างชาติที่มามลงทุนเพิ่มมากขึ้น ภูมิภาคของเราต้องผลิตอาหารป้อนโลก อุตสาหกรรมโคเนื้อไทยยังมีปัญหาด้านเทคโนโลยี พันธุ์สัตว์ ต้องระดมความรู้ สร้างต้นแบบ มีมาตรฐานการจัดการแบบบูรณาการ ขณะนี้โคเนื้อยังขาดการจัดการที่เป็นรูปเป็นร่าง การผลิตอย่างไร การลงทุนเท่าใด และผลตอบแทนเท่าใด

รัฐบาลมีนโยบายยกระดับมาตรฐานสินค้าโคเนื้อในประเทศไทยขึ้นมา ให้นำหน้าประเทศอื่นๆ ในอาเซียนเพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออยู่ได้ยั่งยืน มั่นคง เทคโนโลยีที่เข้ามาในด้านอาหารปลอดภัย food safety มีการกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบย้อนกลับ ในอนาคตประชาชนให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพ ก็จะเลือกที่จะบริโภคเนื้อโคที่มีคุณภาพ

การปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ เพื่อให้ได้โคเนื้อที่มีมูลค่า ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค จากพื้นฐานเบื้องต้น โคเนื้อตัวเล็กๆ มาเป็นตัวใหญ่ขึ้น เช่น พันธุ์บราห์มัน กำแพงแสน แองกัส เบลเยียมบลู โคพื้นเมือง ญูปุ่น (วากิว) และไทยแบล็ค

ซึ่งสถานการณ์โคเนื้อในปัจจุบัน มีจำนวนลดลงเพราะถูกจำหน่ายไปอยู่ตามประเทศเพื่อนบ้าน เกษตรกรยังขายโคทั้งแม่ลูก โคท้อง ซึ่งรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อยังเหมือนเดิม เกษตรกรผู้เลี้ยงลดลงเพราะหันไปประกอบอาชีพอื่น ราคาโคปรับสูงเพิ่มขึ้น เนื่องจากจำนวนโคเนื้อลดลง

การสร้างโครงข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้อ (กลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ) ซึ่งการเลี้ยงโคเนื้อขณะนี้ มี ๒ รูปแบบ คือ การเลี้ยงโคชายลูก และเลี้ยงขุน

กลุ่มโคต้นน้ำ คือ เกษตรกรเลี้ยงแม่ผลิตลูก ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยง ที่จะสูญหายไปเรื่อยๆ เนื่องจากผลตอบแทนน้อย ดังนั้น จึงต้องมีที่มาที่ไปให้กับเกษตรกรกลุ่มนี้ให้ชัดเจน โดยมีตลาดรองรับ

กลุ่มกลางน้ำ คือ ผู้ที่จะหาซื้อโคจากกลุ่มต้นน้ำส่งต่อไปสู่ปลายน้ำ โดยหาซื้อโคที่เป็นความต้องการของตลาด กลุ่มกลางน้ำต้องมีข้อผูกพันกับกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อต้นน้ำ อาจจะในรูปแบบพันธะสัญญา ทุกวันนี้ที่โคเนื้อราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ เพราะหาโคมาขุนไม่ได้

กลุ่มปลายน้ำ คือ กลุ่มที่จะทำการขุนโคส่งโรงเชือด ซึ่งต้องแบกรับในส่วนของค่าอาหาร ผู้ขุนต้องศึกษาวัตถุดิบในท้องถิ่น เพื่อให้ได้ของที่มีราคาถูก และลดต้นทุน ศึกษาอาหารหยาบ เปลือกสับปรด ต้นข้าวโพดของเหลือจากการทำไร่ โคกินได้แต่จะทำการหมักย่อยได้หรือไม่ ต้องพิจารณาที่มูลหยาบที่ดีที่สุดของแม่พันธุ์ คือ หญ้า และหญ้าก็มีหลายชนิด ซึ่งปัจจุบันที่นิยมมากที่สุดคือ หญ้าเนเปียร์ ผู้เลี้ยงโคขุนนอกจากต้องเรียนรู้เรื่องอาหารหยาบแล้วยังต้องเรียนรู้เรื่องอาหารข้น ทะเบียนสัตว์ ต้นทุนการผลิต โอกาสโคเนื้อไทยในอาเซียน ต้องผลิตโดยมุ่งเป้าไปที่ผู้บริโภคที่จะเข้ามาจากต่างชาติ

หัวข้อที่ ๓ การเลี้ยงดูและการจัดการโคเนื้อในระยะต่างๆ

การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรไทยนั้น ปัญหาและอุปสรรคอย่างหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ เกษตรกรมักจะไม่จดบันทึกพันธุ์ประวัติของโค ดังเช่น วันเดือนปีเกิด พ่อแม่พันธุ์ น้ำหนักโคเนื้อระยะต่าง ๆ ตลอดจนไม่มีเครื่องชั่งน้ำหนักโค ซึ่งมีราคาแพง ทำให้เกษตรกรรายอื่นที่จะซื้อโคไปเลี้ยง ไม่ทราบอายุและน้ำหนักที่แท้จริงของโค ดังนั้น ในบพนี้จึงให้คำแนะนำการประมาณอายุจากการดูฟันหน้าของโค และการประมาณน้ำหนักโค เพื่อใช้ประโยชน์ในการซื้อขายที่เป็นธรรมทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย การให้ยาสัตว์ และวัตถุประสงค้อื่น ๆ

หัวข้อที่ ๔ อาหารและการให้อาหารโคเนื้อ

การให้อาหารโคเนื้อนั้น ผู้ที่จะดำเนินการเลี้ยงโคเนื้อจำเป็นจะต้องมีความรู้ความชำนาญพอสมควร เพื่อให้การเลี้ยงโคเนื้อประสบความสำเร็จ ซึ่งการเลี้ยงโคแต่ละช่วงอายุ ในแต่ละฤดูกาล มีข้อแนะนำ ดังนี้ โดยทั่วไปก็คล้ายๆ กับการจัดการเลี้ยงดูโคนม แต่มีความยุ่งยากน้อยกว่า ซึ่งในปัจจุบันอาชีพเลี้ยงโค เนื้อโดยเฉพาะโคขุนเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ได้รับความสนใจ

หัวข้อที่ ๕ พืชอาหารสัตว์และการเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

พืชอาหารสัตว์ เป็นอาหารหลักที่สำคัญสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้อง ได้แก่ โคเนื้อ โคนม กระบือ แพะ แกะ เป็นต้น ปัจจุบันนี้เกษตรกรสนใจเลี้ยงสัตว์มากขึ้น ในขณะที่พื้นที่สาธารณะสำหรับเลี้ยงโค กระบือ ลดลง ในบางปีบางฤดูกาล พืชอาหารสัตว์ที่มีตามธรรมชาติ ตามหัวไร่ปลายนาจึงไม่เพียงพอสำหรับโค กระบือ ทำให้โคกระบือ ผอม การเจริญเติบโตช้า ไม่ให้ลูก ทำให้ผู้เลี้ยงได้ผลตอบแทนจากการเลี้ยงสัตว์ต่ำ ดังนั้นในการเลี้ยงโคเนื้อ หรือสัตว์เคี้ยวเอื้องชนิดอื่นๆ ให้มีการเจริญเติบโตและมีผลผลิตเป็นปกตินั้น เกษตรกรจำเป็นจะต้องปลูกพืชอาหารสัตว์ในส่วนตัว โดยเลือกปลูกพืชอาหารสัตว์ที่เหมาะสมกับ สภาพพื้นที่ มีการ เจริญเติบโตดี มีผลผลิตต่อไร่สูงในพื้นที่เท่าๆ กัน ถ้าปลูกพืชอาหารสัตว์พันธุ์ดี มีการจัดการดูแลอย่างถูกต้อง สามารถเลี้ยงโคเนื้อ หรือสัตว์เคี้ยวเอื้องอื่นๆ ได้มากกว่า ทำให้สัตว์เจริญเติบโต ให้ผลผลิตและมีสุขภาพดีกว่า พืชอาหารสัตว์ที่สำคัญมี ๒ ชนิดคือ หญ้าอาหารสัตว์และถั่วอาหารสัตว์ ปัจจุบันเกษตรกรได้รับการ ส่งเสริมให้ปลูกทั้งหญ้าอาหารสัตว์และถั่วอาหารสัตว์ร่วมกันเรียกว่าแปลงหญ้าผสมถั่ว เนื่องจากหญ้าโดยทั่วไปให้ ผลผลิตสูง เป็นแหล่งพลังงานและสัตว์ชอบกิน ส่วนถั่วอาหารสัตว์นั้นมีโปรตีนสูง การปลูกหญ้าผสมถั่ว โดยเลือกพันธุ์หญ้าที่สามารถเจริญเติบโตร่วมกันได้ดี จึงทำให้เป็นแหล่งพืชอาหารสัตว์ที่มีความสมดุลตอบสนองความต้องการของสัตว์เลี้ยงได้เป็นอย่างดี

หัวข้อที่ ๖ โรคที่สำคัญในโคเนื้อและการสุขาภิบาล

การเลี้ยงสัตว์ทุกชนิดนั้น ผู้เลี้ยงต้องการให้สัตว์เลี้ยงของตนมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีการเจริญเติบโตที่เป็นปกติตามพันธุกรรมของสัตว์ในแต่ละชนิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็อยู่ที่ผู้เลี้ยงสัตว์มีความรู้ความชำนาญ ในการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิดเป็นอย่างดี ผู้เลี้ยงต้องรู้จักวิธีการป้องกันที่จะไม่ให้สัตว์เกิดโรค หรือหาก เกิดโรคขึ้นแล้วจะรักษาได้อย่างไร ปัจจุบันโรคที่เกิดกับสัตว์มีอยู่หลายโรคทั้งโรคที่ไม่ติดต่อและโรคที่ติดต่อสู่คน ใน โค กระบือ เช่น โรคแท้งติดต่อ โรคเท้าและปากเปื่อย และโรคควมโรค เป็นต้น ซึ่งทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนก็ได้ให้ความร่วมมือกันหาวิธีการป้องกันและกำจัดโรคที่เกิดกับสัตว์ให้หมดไป และในปัจจุบันก็ทำไ้ระดับหนึ่ง แต่สัตว์เลี้ยงยังคงเกิดโรคระบาดในทุกๆ ปี และมีโรคใหม่ๆ เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้ดำเนินกิจการเลี้ยงสัตว์จำเป็นที่จะต้อง ศึกษาหาความรู้เรื่องการป้องกันและรักษาโรคสัตว์เพื่อนำไปใช้ในฟาร์มของตนเอง โดยมุ่งหวังให้สัตว์มีการเจริญเติบโตเป็นปกติ และให้ผลตอบแทนสูงสุด

หัวข้อที่ ๗ โคนโยบายอาเซียน

จากการระดมความคิดของนักวิจัยด้านโคนือ ทำให้ได้สรุปกรอบงานวิจัยโคนือครบทั้งระบบ โดยมีการจัดลำดับความสำคัญ จาก ๑ ถึง ๘ ลำดับ ดังนี้ ๑) ด้านอาหารสัตว์ ๒) ด้านพันธุกรรมและการปรับปรุงพันธุ์ ๓) ด้านสรีรวิทยาและระบบสืบพันธุ์ ๔) ด้านโรคสัตว์และการวินิจฉัยโรค ๕) ด้านเต้านมอักเสบและคุณภาพน้ำนมดิบ ๖) ด้านการจัดการโคนือทั้งระบบ ๗) ด้านเศรษฐกิจสังคมแปรรูปเนื้อและนมโรงเรียน ๘) ด้านปศุสัตว์อินทรีย์โคนือ ประเทศไทยได้เปรียบสุดในภูมิภาคอาเซียน อยู่ที่จะบริหารจัดการอย่างไร โคนือไทยมีปัญหาสำหรับ FTA แต่ในทางกลับกันก็มีโอกาสสำหรับ AEC ที่จะเข้ามา ซึ่งประเทศไทยมีโอกาสมากกว่า ประเทศอื่นในอาเซียน เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญต้องมุ่งเรื่องด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านพัฒนาให้เน้นที่องค์ความรู้และการบริหารจัดการของระบบ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ด้านวิจัยต้องวางระบบทั้ง ๘ เรื่องข้างต้นตามลำดับความสำคัญและเดินหน้าต่อไป สิ่งสำคัญที่สุดอยู่ที่ตัวทีมนักวิจัย/นักวิชาการ ที่เกี่ยวข้องว่าจะเข้าถึงระบบหรือนโยบายที่จะผลักดันได้อย่างไร การมีส่วนร่วมถือเป็นเรื่องสำคัญรวมถึงต้องมีการวางเครือข่ายที่ชัดเจนด้วย